

FERDINAND I – REGELE ROMÂNIEI MARI

Oltea Rășcanu-Gramaticu

Abstract

Ferdinand of Hohenzollern was born on the 24th of august 1865 at Sigmaringen (Germany). His father was prince Leopold, the brother of king Carol the Ist of Romania. In 1881 he was declared successor to the throne of Romania. He became king of Romania on the 11th of October 1914, after the death of his uncle, king Carol the Ist. In 1892, Ferdinand married princess Maria, the daughter of Alfred, duke of Edinburgh (the son of queen Victoria of Great Britain), and Maria Alexandrova (the daughter of tzar Alexander the IInd). Taking the reign during the First World War, the new king had to accept the major interests of the romanian people. After two years of neutrality (1914-1916), Romania signed the Military Convention with Antanta (Great Britain, France, Russia, Italy) on the 4th/17th of August 1916, which promised help in recognizing the legitimacy of the union of Bucovina, Transylvania and Banat with the motherland. King Ferdinand's position determined the Crown Council on August 14th/27th 1916 to state that Romania will enter the war by the Allies' side.

Romania's military campaign in the fall of 1916 ended disastrously on the transylvanian front, on Valea Neajlovului and in Dobruja, because of the numeric and technical superiority of the enemy and the missing help that the Allies had promised, and in spite of the heroic efforts of the Romanian soldiers. The result was the occupation of two thirds of Romania's territory by the german and austro-hungarian armies. The army, the govern, the king and a part of the population retreated in Moldavia, the only free territory. In the spring of 1917, the Romanian army was reorganized with help from the Allies and prepared for the operations in the summer. The great victories at Mărăști-Mărășești-Oituz (july-august 1917) stoped the german offensive, geting back the prestige of the romanian army.

The events from Russia (the revolution in february 1917 and the fall of the imperial regime, the bolshevik revolution in october 1917) had harsh consequences on the evolution of the world war: Russia signed a separate peace with the Central Powers at Brest-Litovsk (march 1918). Left alone on the Eastern Front, Romania was forced to sign a truce at Focșani (the 26th of november/the 9th of december 1917) and the separate peace with the Central Powers at Bucharest (the 27th of march/the 19th of april 1918).

The world war ended with the defeat of the Central Powers. Germany surrendered on the 11th of November 1918. On the 28th of October 1918, king Ferdinand ordered the Romanian army to enter the war again, by the Antanta's side. In this context, during that year (1918), the national unity of the Romanians was achieved: march 27th/april 9th- the union of Dobruja with Romania; november 15th/28th- the union of Bucovina with Romania; november 18th/december 1st- the union of Transylvania and Banat with Romania. King Ferdinand became the king of all Romanians.

The new Romanian state, with an area of 295 049 km and a population of 18 million inhabitants, was recognized by the Peace Treaty which ended the Conference from Paris (1919-1920).

The great reforms adopted after the Union culminated with the elaboration of the Constitution from 1923, which was meant to strengthen the Romanian democracy.

The ceremonies concerning the coronation of king Ferdinand and queen Maria at Alba Iulia on the 15th of October 1922 in the Orthodox Cathedral (special built for this event) were another important event.

The last years of king Ferdinand's reign were eclipsed by the love escapades of prince Carol, ended with his renunciation at the throne (December 1925). On the 4th of January 1926, the National Constitutional Assembly proclaimed Mihai, prince Carol's son, as heir to the throne and a regency was formed to rule the country during his childhood years.

On the 20th of July 1927, king Ferdinand died. He was buried at Curtea de Argeș Monastery, now the necropole of the Romanian monarchy.

Ferdinand, viitorul rege al României Mari, s-a născut la 24 august 1865, în principatul Sigmaringen (Germania), ca cel de-al doilea fiu al prințului Leopold, fratele mai mare al regelui Carol I al României, și al Antoniei, infanta Portugaliei. După renunțarea tatălui și a fratelui său la tronul României (regele Carol I nemiavând urmași după moartea fiicei sale), lui Ferdinand i s-a încredințat această misiune, rezolvată prin *Pactul de Familie*, încă din 1881. Tânărul prinț a pășit pe teritoriul românesc, în 1884, la vârsta de 19 ani, apoi s-a reîntors la studii în Germania. După încheierea cursurilor în cadrul Universității din Leipzig și a Școlii Superioare de Studii Politice și Economice din Tübingen, Ferdinand a revenit în România. Prin decret, publicat la 18 aprilie 1889, devenea „*Moștenitor prezumtiv al Coroanei*”, cu titlul de „*Alteță Regală, principe al României*”. La 19 aprilie/1 mai 1889, prințul moștenitor a fost întâmpinat la București de familia regală, de președintele Consiliului de Miniștri, Lascăr Catargiu, de Mitropolitul Primat, Iosif, de generalul Florescu, de Mihail Kogălniceanu, Nicolae Crețulescu, Th. Rosetti, P.P. Carp, D. A. Sturdza, Pherekyde, Marghiloman ș.a. În seara aceleiași zile „o mișcare spontană a cetățenilor saluta în tânărul Prinț, venit să-și ia locul în fruntea eforturilor tineretului spre acel ideal, însuși viitorul României”¹

Integrat în armată, Principele, fost supus aceluiași norme ca oricare dintre ofițerii Regimentului 3 de linie, ținută obligatorie (sobra uniformă neagră cu petlițe roșii) și mai ales serviciu de la ora 7 dimineața fără nici o abatere. Modest, blând, fără a fi egoist, de o timiditate chinuitoare, era puțin comunicativ, îi plăcea singurătatea, natura și arta. „Disciplina cea mai absolută fusese principala linie a educației sale și un simț de datorie care i-a rămas în toată viața, ajutându-i neînduplecat să biruie sentimentele lui personale, neîngăduindu-i vreodată să se pună la mijloc între dânsul și ce trebuia să facă”²

Devenit și senator la vârsta de 24 de ani, el făgăduia în Ședința Parlamentului din 9 mai 1889 că „îmbrățișând cu căldură așezămintele pe care țara le-a dat în deplină libertate, voi încuviința și voi sprijini numai ce este potrivit pe deplin cu simțămintele

poporului. Voi contopi astfel existența țării cu a mea; în mine veți găsi un coleg mândru de a conlucra la tot ce va da tărie și strălucire patriei noastre neatârnată”³

După o tumultuoasă idilă cu Elena Văcărescu⁴, romantică poetă din anturajul reginei Elisabeta (Carmen Sylva), care a bulversat o perioadă de timp atmosfera monarhică, Ferdinand acceptă din rațiuni politice să se căsătorească la 29 decembrie 1892/10 ianuarie 1893 cu Maria de Edinburgh, fiica lui Alfred, duce de Edinburgh (fiul reginei Victoria a Marii Britanii) și a ducesei Maria Alexandrova, unica fiică a țarului Rusiei, Alexandru al II-lea. Princesesa Maria (Missy) era astfel nepoata regelui Eduard al VII-lea și verișoară cu țarul Nicolae al II-lea și cu regele George al V-lea. În această zi solemnă a căsătoriei, principele Ferdinand era numit maior, comandant al Batalionului I de Vânători.

Ceremoniile deosebit de fastuoase au avut loc în vechiul castel strămoșesc de la Sigmaringen „cu o strălucită asistență, determinată de relațiile de familie, ca și de acelea care uneau atunci România cu o alianță politică menită de întemeietorii ei să asigure pacea Europei”⁵ La București, tânăra pereche, a sosit la 22 ianuarie 1893, având parte de o primire deosebit de călduroasă, din partea oficialităților și a publicului. Serbarea de la Mitropolie, unde Biserica noastră a sfințit o unire binecuvântată, după religie catolică la Prinț, după cea anglicană la Prințesă, de clerul confesiunilor apusene, a fost măreață, întrecând cu mult ceremonia corespunzătoare după căsătoria soților regali” – comenta Nicolae Iorga⁶ Frumoasă, cochetă și inteligentă, Maria avea doar 17 ani când a sosit în România, cea de-a doua patrie pe care a iubit-o și căreia i-a rămas devotată până la moarte Așa cum avea să mărturisească mai târziu în amintirile sale: „Nimic nu este în țara aceasta românească pe care să nu-l fi iubit eu. Mai adânci decât copiii născuți pe brazda ei m-am împărțășit eu sufletește cu șesurile ei întinse, cu nesfârșitele-i drumuri, cu apusurile de soare, cu pajiștele-i umede de roua zorilor; cu pădurele-i adânci și câmpii de grâu copt luminos ca aurul...”⁷

Pe numele ei întreg Maria Alexandra Victoria (1875-1938) a născut șase copii: Carol (1893-1953), viitorul rege al României, Elisabeta (1894-1956), căsătorită cu regele George al II-lea al Greciei, Maria (1900-1961), căsătorită cu regele Alexandru I al Iugoslaviei, Nicolae (1903-1977), căsătorit cu Ioana Doletti și apoi cu Thereza Figueira de Malta, Ileana (1909-1991), căsătorită cu Anton de Austria și apoi cu doctorul Ștefan Issărescu, devenită în final maica Alexandra în Pennsylvania (SUA), Mircea (1913-1916). Tânăra pereche princiară locuia la București în Palatul Cotroceni, iar la Sinaia în Castelul Pelișor, construit special pentru ei, unde Maria își va pune amprenta personalității ei clocotitoare în decorarea noii reședințe de vară, în stilul Art Nouveau, distanțându-se de spiritul sobru, cazon, auster ce domnea la curtea regelui Carol I. Viitoarea regină mărturisea cu tristețe: „După ideile mele mai libere de viață, Regele (Carol I, n.n.) bătrân avea puțină înțelegere a simțului adevărat al vieții de țară; pentru lucrurile neprevăzute, pentru capricii ori gusturi mai deosebite el n-avea înțelegere, plâcându-i mai bine de ce se făcea în fiecare zi exact în aceeași ordine”⁸ Ascensiunea militară a prințului moștenitor s-a realizat în timp, sub directa supraveghere a regelui Carol I. Un salt deosebit l-a constituit numirea ca general de brigadă (1898), timp în care a comandat brigada a VIII-a, apoi divizia a II-a, în sfârșit corpul II armată, în noul grad de general de corp (1911), iar după semnele de bătrânețe și slăbiciune ale regelui Carol I, Ferdinand avea „comanda supremă a trupelor

românești chemate să opereze în Bulgaria”, în cadrul celui de-al doilea război balcanic (1913).

După o lungă domnie de 48 de ani, imediat după declanșarea războiului mondial, când ca rege constituțional a trebuit să se supună hotărârilor Consiliului de Coroană, din 21 iulie/3 august 1914 de la Sinaia, și să adopte neutralitatea țării, Carol I s-a stins din viață (28 septembrie/11 octombrie 1914) și a fost îngropat la biserica mănăstirii Curtea de Argeș. Ferdinand a depus jurământul de credință în calitate de rege, dând asigurări, în scurta sa alocuțiune, că va fi „un bun român”⁹ Nicolae Iorga, fin observator al evenimentelor, menționa că la acea dată „era pentru cei mai mulți un necunoscut și un neținut în seamă, pentru câțiva o taină, aproape pentru nimeni o certitudine”¹⁰. În doar treisprezece ani de domnie a devenit dintr-un necunoscut un mare rege supranumit „*Întregitorul*”, un rol important avându-l și regina Maria. Spre deosebire de fosta regină Elisabeta, Maria s-a implicat direct în viața politică, acționând cu multă tenacitate pe lângă rege, oameni politici, diplomați pentru a determina adoptarea liniei antantiste în războiul în care România urma să intre¹¹

Păstrarea neutralității era necesară, în opinia guvernului Brătianu și a regelui, până în momentul extern favorabil adoptării unei noi poziții corespunzătoare idealului național, trecându-se, astfel, peste clauzele vechiului pact cu Tripla Alianță (Germania, Austro-Ungaria, Italia) din 1883, devenită acum Puterile Centrale. Ambele tabere militare (Puterile Centrale și Antanta) depuneau eforturi mari diplomatice pentru atragerea României în război, utilizând de modalități variate de la unele promisiuni teritoriale la amenințări directe, deosebit de virulente. Reprezentantul guvernului austro-ungar la București, Ottokar Czernin, vocifera că „*România după asemenea trădare va dispărea de pe harta Europei*”¹² Același diplomat, conștient că animozitățile cu România se datorează situației precare a românilor din Transilvania, scria că aici „toate simpatiile sunt de partea Franței și că ura împotriva Vienei și Berlinului răzbate din fiecare vorbă spusă sau scrisă”¹³. Aderarea Italiei la Antanta (23 mai 1915) a făcut să crească temerea Puterilor Centrale că România va împărtași același drum al noilor alianțe. La 19 iunie 1916, Czernin telegrafia la Viena, lui Burian, că în România ar exista „speranțe sporite de a ne putea ataca, în curând cu succes”, și speranța în zdrobirea monarhiei și eliberarea Transilvaniei „ia în mentalitatea română, din nou forme concrete”¹⁴.

Dificultățile cu care se confrunța blocul antantist pe frontul de vest (Ofensiva de la Verdun și perspectiva amenințării Parisului) au determinat pe generalii M. V. Alexeev (șeful Marelui Stat Major Rus) și Joffre (comandantul șef al armatelor franceze) să ceară, în iunie 1916, intrarea României în război „**acum sau niciodată**”¹⁵ Convenția militară încheiată cu Antanta la 4/17 august 1916 recunoștea legitimitatea desăvârșirii unității naționale, prin eliberarea Transilvaniei, Banatului și Bucovinei de sub dominația austro-ungară și stabilirea cooperării militare între cele două părți, România urmând să intre în război până la data de 15/28 august 1916¹⁶ Decizia intrării în război urma să fie ratificată de Consiliul de Coroană. Trebuie subliniat faptul că secretul fusese bine păstrat și cu excepția unor miniștri, ceilalți nu cunoșteau că erau puși în fața unui fapt împlinit, adică: Titu Maiorescu, Al. Marghiloman, P. P. Carp, Take Ionescu, N. Filipescu, Th. Rosetti, C. Olănescu, C. Cantacuzino-Pășcanu, C. F. Robescu, M. Pherekyde.

Regele Ferdinand, în deschiderea Consiliului de Coroană, din ziua de 14/27 august 1916, din palatul Cotroceni, din București, sublinia cu hotărâre: „Am convocat aici pe mai marii țării nu ca să le cer un sfat și să le cer sprijinul. Văd situația în așa fel, încât nu mai putem rămâne în neutralitate. De aici înainte victoria Puterilor Centrale este exclusă. Guvernul meu, care crede și el că a venit momentul să începem războiul, a avut o consfătuire cu unul din guvernele belgierante”¹⁷

Liderul junimiștilor conservatori, a susținut, ca și la primul Consiliu de Coroană de la Sinaia (3 august 1914), respectarea vechilor tratate cu Puterile Centrale amintindu-i regelui că este un Hohenzollern. Replica regelui a venit prompt, demonstrând maturitate politică în fața obiectivelor majore care stăteau în fața României: „Domnule Carp, știu foarte bine că sunt un Hohenzollern, nu era nevoie să mi-o amintești dumneata. Dacă interesele patriei de origine ar corespunde cu cele ale României, n-aș ezita să adopt opiniile dumneavoastră; această soluție ar fi cea mai ușoară pentru mine. Dar scormonind adânc în conștiința mea, am ajuns cu durere la concluzia că interesele României nu merg alături de cele ale Austro-Ungariei și, în consecință, cu cele ale Germaniei. A trebuit să-i impun inimii mele tăcerea, asta n-a fost ușor; cu sufletul torturat am luat hotărârea de a-mi face datoria față de poporul meu ale cărui destin le conduc. Cu durere, dar cu convingerea că decizia din aceste zile este singura care concordă cu destinul țării mele, România”¹⁸.

Tot atât de concis s-a dovedit și discursul primului-ministru, Ion I. C. Brătianu, pe care I. Gh. Duca, participant ca ministru la dezbateri, îl califică „limpede, concis, convingător, fără fraze, fără patetism”¹⁹ În încheierea discursului prim-ministrul a conchis: „Și eu, și țara suntem în ceasul de față angajați, nu mai putem da înapoi”²⁰. Au fost invitați să-și expună punctul de vedere și ceilalți reprezentanți ai partidelor politice. Prim-ministrul și regele au protestat împotriva afirmațiilor lui Titu Maiorescu precum că ardelenii nu vor unirea. În cele din urmă când se credea că dezbaterile luaseră sfârșit Ion I. C. Brătianu solicită regelui o nouă intervenție în care fusese „nu numai concis și convingător”, dar și „elocvent, mișcător și plin de avânt – comenta I. Gh. Duca. Rareori a fost mai bine, ca întotdeauna de altfel, când improviza”²¹ Discursul prim-ministrului demonstra înaltul patriotism și încrederea în victoria Antantei: „Cred în victoria Antantei și mă conformez ei... Fără îndoială cred că vom ieși învingători, dar... vreau să se știe bine de toți că, chiar învinși, tot cred că țara mea trebuie în această clipă a evoluției ei istorice să facă acest gest... Într-o vâltoare ca aceea a actualului război, în care harta lumii se prefăce, o țară ca a noastră, o țară cu aspirații naționale, nu poate să rămână neutră până la capăt, fără să-și compromită definitiv tot viitorul. Pe de altă parte, având drept ideal unitatea națională, suntem datori să urmărim realizarea lui... Iată de ce nu putem să mergem decât alături de Aliați și în contra Puterilor Centrale... De aceea, chiar dacă ar fi să fim bătuți, prin faptul că patru din cele mai mari puteri ale lumii au recunoscut temeinicia revendicărilor noastre naționale și au consfințit printr-un act solemn hotărârile etnice ale românilor de peste Carpați, cauza românismului va face un pas înainte mai mare și mai însemnat decât oricând”²²

Întrunit la ora 16, guvernul român stabilea măsurile imediate: starea de asediu, mobilizarea generală. În seara aceleiași zile de 14/27 august 1916, ministrul României la Viena a prezentat ministrului de externe al Austro-Ungariei declarația de război a

statului român²³ În 15/28 august 1916 a fost difuzată *Proclamația către Țară*, semnată de regele Ferdinand, un călduros îndemn către Ostași: „V-am chemat ca să purtați steagurile voastre peste hotarele unde frații noștri vă așteaptă cu nerăbdare și cu inima plină de nădejde. Umbrele marilor Voievozi Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare, ale căror rămășițe zac în pământurile ce veți dezrobi, vă îndeamnă la biruință ca vrednici urmași ai ostașilor care au învins la Războieni, la Călugăreni și la Plevna. Veți lupta alături de marile națiuni cu care ne-am unit. O luptă aprigă vă așteaptă. Cu bărbăție să-i îndurăm însă greutățile, și cu ajutorul lui Dumnezeu izbânda va fi a noastră. Arătați-vă deci demni de gloria străbună. De-a lungul veacurilor un neam întreg vă va binecuvânta și vă va slăvi” Dar și către întreaga nație română: „Războiul, care de doi ani a închis tot mai strâns hotarele noastre, a zdruncinat adânc vechiul așezământ al Europei și a învederat că pentru viitor numai pe temeiul național se poate asigura viața pașnică a popoarelor. Pentru neamul nostru el a adus ziua așteptării de veacuri de conștiință națională, ziua Unirii lui după vremuri îndelungate de nenorociri și de grele încercări. Înaintașii noștri au reușit să întemeieze statul român prin Unirea Principatelor, prin Războiul de Independență, prin munca neobosită pentru renașterea națională. Astăzi ne este dat nouă să întregim opera lor închegând pentru totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a înfăptuit numai pentru o clipă, unitatea românilor de pe cele două părți ale Carpaților”²⁴

Intrarea României în război de partea Antantei a stârnit puternice reacții în ambele tabere. În numele Marelui Cartier General al armatei franceze, generalul Joffre, în mesajul transmis la 16/29 august 1916, își exprima convingerea că „în această luptă pentru eliberarea fraților săi de neam, armata română va reînnoi faptele de arme care, deja în trecut, i-au făcut gloria”²⁵, iar generalul Robertson, șeful Statului Major General britanic, transmitea conducătorilor „bravei armate române... urările cele mai cordiale, de bun venit în frăția de arme, care acum luptă victorios pentru cauza libertății și dreptății”²⁶ Aceleași urări de bun augur au fost transmise și de generalul Alekseev, șeful Statului Major al Comandamentului rus la 24 august/6 septembrie²⁷, a regelui Vittorio Emanuele al III-lea, al Italiei, la data de 19 august/1 septembrie²⁸.

Speranțele Puterilor Centrale de a menține România în starea de neutralitate sau de a o atrage în război alături de ele, erau astfel spulberate. La 19 august/1 septembrie 1916, Germania declară război României, urmată, apoi, de Bulgaria și Turcia. Feldmareșalul von Hindenburg comenta cu sarcasm: „Niciodată vreo putere atât de mică ca România nu avusese ocazia de a juca în istoria omenirii un rol de decizie atât de mare și într-un moment atât de favorabil. Niciodată până acum două state atât de puternice ca Germania și Austria nu fusese ca în cazul de față, la discreția desfășurării de forțe ale unei țări a cărei populație numără abia a 20-a parte din propria lor populație”²⁹ La 20 august 1916, trupele române înaintau în Transilvania, dincolo de trecători, pe aliniamentul Orșova, Sibiu, Timișul de Jos, în timp ce în sud „totul era pierdut” după dezastrul de la Turtucaia (Dobrogea). „Turtucaia a fost o umilință națională fără seamăn, simbolul ușurinței, neprevederii, al tuturor slăbiciunilor neamului nostru” – scria I. Gh. Duca³⁰ Ofensiva rusă în Galiția nu se declanșase și nici sprijinul militar a 500.000 de soldați aliați nu se realizase, armata română fiind lăsată la discreția unei importante coaliții de forțe inamice (germane, austro-ungare, bulgaro-turce).

Începând cu 20 septembrie/3 octombrie 1916, sub presiunile Puterilor Centrale, armata română se retrage de pe toate fronturile. Într-un raport al ministrului Belgiei la Paris, în 19 octombrie 1916, se arăta că din unele informații primite de la ministrul român din capitala Franței, Al. Em. Lahovary, „comandamentul român s-a prăbușit ca un castel de cărți de joc”, Ion I. C. Brătianu „a predat înaltul comandament generalului francez Berthelot” și „pentru a salva aparențele, regele a fost numit comandant suprem”³¹. România s-a străduit și a făcut jertfe apreciabile de la început pentru a-și aduce contribuția la victoria comună asupra Puterilor Centrale, dar superioritatea numerică și militară a inamicului, nerespectarea angajamentelor de către aliați, au dus la eșecul campaniei românești din toamna anului 1916. „România a fost târâtă în război, prin asigurări date de aliați, dar neîndeplinite”³² – comenta istoricul C. Kirilțescu. Chiar generalul german Ludendorff remarca încetinirea suspectă cu care au reacționat trupele rusești dislocate în Moldova, fapt care „ne-a făcut posibilă victoria”³³

În fața noii situații create, I. Gh. Duca, consilierul primului-ministru român concluziona: „Dacă am fi știut că Aliații nu pot sau nu sunt dispuși să respecte stipulațiile convenției de comun acord, am fi intrat în război, dar am fi urmat cu totul altă tactică”³⁴. Capitala și cea mai mare parte a țării a fost ocupată de inamic, trupele române s-au retras treptat pe aliniamentul Râmnicul-Sărat – Viziru. La 12 /25 noiembrie 1916, regele, apoi guvernul, la 20 noiembrie/3 decembrie s-au refugiat la Iași, capitala vremelnică a României. În mesajul rostit în fața Camerelor reunite, la Iași, în decembrie 1916, regele Ferdinand arăta că „păstrăm neștirbită credința în victoria finală” și „oricare ar fi greutățile și suferințele, suntem hotărâți să luptăm alături de dâșii cu energie până la capăt”³⁵

În teritoriile ocupate, autoritățile germane au interzis să se mai pomenească numele familiei regale, iar în cadrul consfățuirii conducătorilor politici și militari germani (17/30-18/31 mai 1917) s-a hotărât detronarea Hohenzollernilor din România³⁶. Revoluția rusă din februarie 1917 și prăbușirea țarismului au avut consecințe puternice asupra României. Nicolae Iorga menționa existența unor zvonuri, în martie – aprilie 1917, despre o lovitură de stat „prin care, regele și familia regală să fie prinși și duși în Rusia pentru a avea o soartă asemănătoare cu a dinastiei rusești”³⁷. Pentru a contracara starea de agitație care începuse să-și facă locul și în rândul armatei noastre, regele Ferdinand, aflat pe front la 23 martie/5 aprilie 1917, s-a adresat ostașilor Armatei a II-a: „Vouă, fiilor de țărani, care ați apărut cu brațul vostru pământul unde v-ați născut, unde ați crescut, vă spun eu, regele vostru, că pe lângă răsplata cea mare a izbânzii, ați câștigat totodată dreptul de a stăpâni într-o măsură mai largă pământul pe care v-ați luptat. Vi se va da pământ. Eu regele vostru, voi fi întâiul a da pildă; vi se va da o largă participare la treburile statului”³⁸. În iunie 1917, parlamentul a decis modificarea vechii constituții pentru a se putea trece la legiferarea reformei agrare și a celei electorale, acte ce urmau să aibă un binemeritat ecou în opinia publică românească, dar mai ales în rândul acelor care se pregăteau să înfrunte inamicul pe câmpul de luptă într-o campanie militară decisivă în vara anului 1917.

Refacerea armatei române s-a realizat încă din primăvara anului 1917 cu sprijinul misiunii franceze conduse de generalul Berthelot, dar și al altor misiuni aliate. Regele Ferdinand a fost investit cu calitatea de comandant al trupelor româno-ruse, fiind ajutat de generalul Zaharov și apoi de generalul Scerbacev și de

generalul român Constantin Prezan. Vizitele premierului român, Ion I. C. Brătianu la Sankt Petersburg (ianuarie-aprilie 1917) au avut menirea de a perfecta contribuția armatei române la noua ofensivă din vara aceluiași an, problema constituirii unor detașamente de voluntari din rândul prizonierilor de origine română din armata austro-ungară aflați pe teritoriul rusesc, cât și situația tezaurului depus la Kremlin, conform protocoalelor încheiate cu guvernul rus la 14 decembrie 1916 și 16 februarie 1917. Într-un interviu acordat ziarului „Le Temps”, la 17 ianuarie 1917, de primul-ministru român, aflat în capitala Rusiei, se afirma „încă o dată hotărârea nestrămutată a țării sale de a duce până la capăt războiul împreună cu aliații ei și de a nu se lăsa să fie întru nimic descurajată prin pierderile pe care le-a suferit până astăzi sau prin sacrificiile pe care le-a făcut în interesul cauzei comune”³⁹ La sfârșitul lui iulie 1917 va fi expediat al doilea transport, așa încât tezaurul românesc totaliza 3549 casete, adică 9.416.417.177,93 lei aur, dar valoarea era cu mult mai mare, datorită unor obiecte unice inestimabile⁴⁰

La 3 iunie 1917 primul detașament de voluntari români pleca din Kiev, fiind primit cu mult entuziasm de autorități și public. Cu ocazia depunerii jurământului, la 8 iunie 1917, a primului contingent al soldaților ardeleni și bucovineni, regele Ferdinand spunea: „Vouă țara vă spune *Bine ați Venit!*, căci în ea vede întâile raze ale unui soare nou ce răsare din întuneric, pe voi orașul acesta unde s-a înfăptuit Unirea Principatelor, vă salută cu iubire ca pe întâii soli ai unirii neamului”⁴¹ Victoriile strălucite repute de armata română la Mărăști – Mărășești – Oituz, în vara anului 1917, vor impresiona pe Aliați ca și pe adversari, impunând o reconsiderare a rolului și locului României în cadrul coaliție antantiste. În Ordinul de Zi din 12/25 august 1917, regele Ferdinand se adresa soldaților cu entuziasm și mândrie: „Cu piepturile voastre ați ridicat un zid mai tare decât granitul... Cu mândrie mă uit la voi și vă aduc mulțumirile mele călduroase și recunoștința mea ofițerilor și trupei care v-ați purtat atât de bravi. Onoare acelora care și-au lăsat viața pentru apărarea patriei lor”⁴²

Lovitura de stat bolșevică (25 octombrie/7 noiembrie 1917), armistițiul și apoi pacea separată de la Brest – Litovsk cu Puterile Centrale (3 martie 1918) au avut consecințe grave asupra frontului de răsărit și cu precădere privind România, care nu putea susține singură povara operațiunilor militare. Ca atare, România este nevoită să semneze armistițiul (25 noiembrie/9 decembrie 1917) la Focșani, iar noul guvern Averescu avea misiunea de a încheia pacea cu Puterile Centrale. La 14/27 februarie 1918, regele a acceptat o întâlnire cu O. Czernin, ministrul de externe austro-ungar, la Răcăciuni, pentru a discuta condițiile păcii impuse de puterile Centrale. Referindu-se la această întâlnire O. Czernin nota: „Regele n-a făcut în general vreo obiecție, a spus însă că condițiile sunt îngrozitor de dure. Fără Dobrogea, România nu poate respira; în ceea ce privește cedarea vechii Dobroge se poate discuta”⁴³ Din nou apărea pe tapet ideea susținută de reprezentanții Germaniei și Austro-Ungariei de detronare a regelui Ferdinand dacă nu acceptă condițiile deosebit de grele impuse prin pacea separată cu Puterile Centrale. În aceste condiții, la Consiliul de Coroană din 19 februarie/4 martie 1918, regele Ferdinand a cerut „să ne supunem împrejurărilor și că din sacrificiul ce facem poate va ieși recompensa meritată”⁴⁴ La 5/18 martie 1918 se formează un nou guvern prezidat de Al. Marghiloman, pe care intransigentul P. P. Carp îl suspecta că nu ar fi „un germanofil destul de ortodox”⁴⁵

În această atmosferă sumbră a sosit vestea Rezoluției adoptate de Sfatul Țării de la Chișinău privind unirea Basarabiei cu România. Regele Ferdinand răspundea în termeni mișcători la această mare bucurie a redobândirii hotarului răsăritean: „...Un vis frumos s-a împlinit... Aduc prinosul meu de călduroase mulțumiri domniilor voastre și Sfatului Țării ale cărui patriotice eforturi au fost încununare de succes”⁴⁶ La 10/23 aprilie 1918, regele semna decretul de unire a Basarabiei cu România, ca urmare a votului Sfatului Țării.

După tergiversări dureroase, cel de-al treilea Consiliul de Coroană a hotărât încheierea păcii separate cu Puterile Centrale la 24 aprilie/7 mai 1918, și guvernul Marghiloman a semnat umilitorul tratat în palatul Cotroceni, din București. Deși dependentă economic și politic de Puterile Centrale, autoritățile române au obținut recunoașterea unirii Basarabiei cu România (27 martie/9 aprilie 1918). Pentru P.P. Carp, filogerman convins „pacea pe care trebuia s-o semneze România era pacea punctului de vedere german, cu sacrificarea dinastiei și în schimb apărarea integrală a tuturor intereselor ei vitale în prezent și viitor”⁴⁷ Pentru opinia publică semnarea acestei păci separate cu Puterile Centrale era un act de trădare față de Aliați și mai ales față de poporul căruia i se promisese realizarea idealului național.

Sfârșitul războiului mondial a dus la schimbarea spectaculoasă a raportului de forțe, Puterile Centrale au fost scoase din luptă treptat, Germania fiind nevoită să capituleze (11 noiembrie 1918). Încă din 28 octombrie 1918, regele Ferdinand a ordonat armatei reintrarea în război alături de Antanta, iar la 18 noiembrie/1 decembrie s-a reîntors în București, urmat de membrii guvernului și de autoritățile centrale. Primirea a fost cu adevărat triumfală, cum o descrie Nicolae Iorga: „Cu un fanatic entuziasm lumea se arunca înaintea lor, pe când românii și francezii se îmbrățișau în pecetluirea victoriei comune. Firea puțin expansivă a românului găsea accente noi pentru a slăvi ziua triumfului îndelung așteptat”⁴⁸ În discursul rostit de rege la recepția dată în cinstea victoriei, la care participau reprezentanți ai misiunii franceze în frunte cu generalului Berthelot, fruntași ai armatei și oficialități românești, se spunea: „Când am luat moștenirea întemeietorului României moderne, am făgăduit înaintea reprezentanților națiunii că voi fi un bun român; cred că m-am ținut de cuvânt. Grele au fost timpurile, mari au fost jertfele, dar strălucită a fost răsplata; și astăzi pot spune cu fruntea senină: față de Dumnezeu și de poporul meu, am conștiința curată”⁴⁹

Declarația de Unire a Basarabiei cu România adoptată de Sfatul Țării la Chișinău (27 martie / 9 aprilie 1918), Declarația de Unire a Bucovinei aprobată de Congresul General de la Cernăuți (15/28 noiembrie 1918), Rezoluția Adunării Naționale de la Alba Iulia (18 noiembrie/1 decembrie 1918) privind Unirea Transilvaniei și Banatului cu România, au constituit actele fundamentale ale desăvârșirii unității naționale românești. În consens cu voința națională, Ferdinand a devenit regele tuturor românilor. Prin Decretul nr. 3631 din 11/ 24 decembrie 1918, regele Ferdinand a ratificat Unirea Transilvaniei cu România.

În discursul rostit de rege la primirea delegației Marelui Sfat Național ales la Alba Iulia se spunea: „Ne-ați adus nu numai dorul împlinit a câtorva milioane de suflete, ne-ați adus inimile lor, și în primirea plină de dragoste frățească ce ați găsit-o la noi, ați putut simți pulsul țării mume ce bate în același ritm cu al vostru... După

Basarabia, după Bucovina, mai lipsea o piatră din cele mai scumpe: Ardealul cu ținuturile din Ungaria locuite de români. Astăzi ne-ați adus și această ultimă piatră a clădirii, care încoronează marea operă de unire. Putem privi cu încredere în viitor, căci temelile sunt puternice”⁵⁰

Greutăți mari stăteau în fața guvernului Ion I. C. Brătianu, restabilit de la sfârșitul lunii noiembrie 1918, legate de condițiile tratatului de pace care priveau atât de esențial România. „De câte ori în cursul lor drepturile țării au fost călcate, Regele a stat în fruntea acelor care cu hotărâre neînduplecată au cerut respectarea tratatului și răsplătirea sacrificiilor” – comenta atent Nicolae Iorga⁵¹ Deocamdată prescripțiile armistițiului încheiat de generalul Franchet d’Esperey nu ne asigurau o graniță sigură, trupele maghiare organizând dese incursiuni pe teritoriul românesc, ceea ce a determinat replica celor române. După o vizită a regelui în ținuturile de peste Carpați, trupele noastre au primit „ordinul de a înainta și la 20 februarie 1919 apărea comunicatul prin care se anunța că ele nu se vor opri decât, potrivit tratatului din 1916, pe linia Arad – Oradea – Sătmar – Careii Mari”⁵².

Referindu-se la primirea entuziastă făcută de populația românească în timpul vizitei regelui Ferdinand și reginei Maria în Ardeal până la noile granițe, Nicolae Iorga sublinia: „Niciodată Habsburgii, dinastie înrădăcinată în acele părți de secole întregi, nu s-au învrednicit de o primire ca aceasta... Pretutindeni Regele găsea cuvinte lapidare pentru a răspunde, și simplitatea blândă cu care le rostea adăuga la marea impresie produsă asupra ascultătorilor”⁵³ Un astfel de discurs emoționant a rostit la Alba-Iulia: „Alba-Iulia, un nume care are un farmec pentru tot ce simte și cugetă românește. Aici a fost în timpuri vechi cetatea Marelui Voievod care fusese stăpânitor peste o Românie Mare. Aici este cuprinsă toată durerea, toate chinurile unui popor, care nu a vrut să aibă altceva sub soare, decât să-și exprime în graiul său, dorințele sale, așa de modeste. Eroi care au precedat generația de azi au suferit aici, în Alba-Iulia, pentru credința lor față de Neam și Dumnezeu. Martirul lor a dat roade binecuvântate, căci tot aici, la 1 decembrie 1918, s-a votat alipirea acestor ținuturi cu Patria-Mumă”⁵⁴.

Intensificarea atacurilor „bandelor roșii” maghiare ale guvernului pro-sovietic, în frunte cu Bella Kun, în aprilie 1919, a determinat convocarea Consiliului de Miniștri, prezidat de suveran care a hotărât trecerea graniței până la Tisa. La reproșurile făcute de generalul Franchet d’Esperey, regele răspundea cu fermitate: „Am observat toate cerințele loialității, dar ceva mai presus și decât loialitate: este grija propriei demnități... Eu nu sunt dintre aceia care se lasă călcați pe picior”⁵⁵ O lună mai târziu, chiar generalii Franchet și Grazziani opinau pentru ocuparea Budapestei, procedându-se ca la dezarmarea Bulgariei. George Clemenceau, președintele Franței, într-o telegramă trimisă lui Ion I. C. Brătianu, cerea retragerea imediată a trupelor române de pe Tisa pe un aliniament fixat de Aliați. Primul – ministru a răspuns, la 2 iulie 1919, înainte de a părăsi lucrările Conferinței de Pace de la Paris, că România nu revendică teritorii străine și numai rațiuni militare a determinat această acțiune. Întrucât guvernul ungar nu se grăbea să recunoască noile granițe cu România, armata română nu poate părăsi aceste poziții, decât după dezarmarea trupelor maghiare, pentru a anihila o eventuală agresiune⁵⁶ La 28 iulie 1919, Ferdinand și regina Maria pleacă în Transilvania pentru a lua deciziile finale în

operațiunile de respingere a inamicului. A doua zi, la 29 iulie 1919, regele dă ordin de trecerea Tisei și a începerii marșului către Budapesta⁵⁷

Înaintarea armatei române și ocuparea Budapestei (4 august 1919) a contribuit la răsturnarea guvernului comunist al lui Bella Kun, dar la cererea insistentă a marilor puteri, autoritățile românești au fost nevoite să dispună retragerea lor în interiorul noilor granițe conferite de Conferința Păcii de la Paris. La 10 septembrie 1919, ministrul Franței la București, contele de Saint-Aulaire și reprezentantul S.U.A în comisia interaliată de la Budapesta, generalul Bandholz, în audiență la rege solicitau evacuarea imediată a Ungariei de trupele române⁵⁸

Mesajul citit de rege la 20 noiembrie 1920 în fața Adunării Deputaților cuprindea cuvinte de asigurare față de aliați, și mai ales față de Franța, și în același timp un nou moment de rememorare a faptelor de vitejie ale ostașilor români: „Prin foc și prin ploaia de gloanțe a trebuit să trecem în cursul crâncenului război, pornit din sentimentele cele mai curate ale unui ideal național, purtat de conștiința și voința poporului. Mult sânge al eroilor, multe lacrimi ale văduvelor și copiilor au trebuit să curgă ca să ajungă la înfăptuirea visului secular, dar răsplata jertfelor și roadele noastre azi le putem culege cu conștiința curată că ne-am făcut datoria până la sfârșit”⁵⁹ Un discurs apropiat a rostit regele și de la tribuna Senatului: „Cu toate sacrificiile dureroase ce ni le-a impus areopagul de la Paris, nutrim via dorință de a menține legăturile de strânsă prietenie cu marii noștri aliați, și, suntem siguri că ei vor recunoaște mai târziu și vor prețui cum se cuvine rolul important ce-l joacă România ca factor al civilizației occidentale în aceste părți ale Europei”⁶⁰

În aceeași perioadă regele a încredințat cârja celui dintâi mitropolit al Ardealului unit, Vasile Suceu, iar episcopul de Caransebeș, Miron Cristea, devenea Primat al României Unite. Aceeași grijă pentru Ardeal o manifesta regele Ferdinand și cu ocazia inaugurării Universității românești din Cluj, în februarie 1920, înaintea delegaților vechilor universități apusene și a miniștrilor străini. Concluzia pe care o prezintă monarhul român este demnă de toată lauda, pentru că are la bază principiul toleranței și echilibrului care trebuie să domnească într-un teritoriu locuit de mai multe naționalități: „Nu numai după forța brută sau după numărul baionetelor, nici după întinderea teritoriului, se măsoară puterea unui stat modern, ci mai cu seamă după gradul culturii sale intelectuale. Prin știință și cultură putem numai întări prezentul și pregăti temeliile unui viitor rodnic”⁶¹

Dăruind suma de 400.000 de lei pentru înființarea unui Institut pentru studiul istoriei naționale, Ferdinand se adresa studenților cu cuvinte care să le mențină flacăra vie a patriotismului: „Un neam care știe să prețuiască pe bărbații care au lucrat cu toată inima pentru înfăptuirea zilelor mărețe ce le trăim, un neam care a dat dovezi de cea mai desăvârșită vitalitate, cum rareori se vede în istoria popoarelor, un astfel de neam are în sine cheazășia viitorului său, un viitor pe care voi sunteți chemați a-l făuri”⁶². Regele se arată preocupat față de contribuția oamenilor de cultură români la opera de realizare a unității naționale, subliniind, într-un discurs ținut la Academie în mai 1920, necesitatea sporirii rolului acestui areopag academic în a „lucra la desăvârșirea, la consolidarea acestei întregiri a neamului, prin unificarea culturii românești, prin înlăturarea diversităților de gândire ce dominațiunile străine au impus elementelor românești de sub stăpânirea lor, spre a le stăpâni mai cu înlesnire”⁶³

Într-un alt discurs, din mai 1921, rostit tot la Academia Română, Ferdinand evoca personalitatea lui Tudor Vladimirescu „întâiul care, în timpuri întunecoase, a deșteptat spiritul național și a fost inițiatorul acelei mișcări ale cărei consecințe – neprevăzute poate de dânsul – au fost toate evenimentele mari care s-au perindat în viața țării, până ce am ajuns în zilele noastre la înfăptuirea unității noastre naționale”⁶⁴.

Noul stat românesc, având o suprafață de 295.049 km² și o populație de 18 milioane de locuitori, a fost recunoscut pe plan internațional prin tratatele de pace încheiate la Paris (1919-1920). La 29 decembrie 1919, primul Parlament al României Mari a votat legile prin care se ratifica unirea Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei cu România. Prin decretule-lege din 4 aprilie 1920 au fost dizolvate organele regionale de conducere din aceste provincii, asigurându-se o mai rapid integrare în cadrul statului național unitar român.

În mai 1920, regele Ferdinand întreprinde o călătorie, alături de generalul Alexandru Averescu, noul președinte al Consiliului de Miniștri, prin frumoasele ținuturi ale Moldovei, răpite de austrieci și ruși de peste un secol. Prima oprire a fost la mănăstirea Putna „lăcaș atât de scump oricărei inimi românești, pentru a aduce umbrei marelui erou al Moldovei și al creștinătății, Ștefan cel Mare și Bun, prinusul de recunoștință și de adânc simțită slăvire din partea întâiului Rege al României întregite”⁶⁵. Îngenunchind lângă mormântul marelui voievod, Ferdinand îi solicită în continuare sprijin pentru realizarea concordiei între fii națiunii române: „În numele tău și al marilor tale fapte am găsit izvorul nesecat al răbdării în timpul de umilință și al curajului în timp de restriște. Insuflă-ne duhul sfintei uniri în sufletele noastre pentru îndreptarea tuturor păturilor sociale pe calea concordiei din care numai poate izvorî adevăratul bine obștesc”⁶⁶.

Aducerea capului lui Mihai Viteazul, după pribegia sa prin Rusia, din ascunzătoarea de la Iași, în august 1920, la locul de odihnă din mausoleul de la mănăstirea Dealului, de lângă Târgoviște, prilejuiește regelui același discurs cu accente patetice: „După trei veacuri de lupte și îndelungate suferințe, prin grele jertfe de sânge, izbutit-am a-ți aduce la îndeplinire „*Pohta ce ai Pohit*”: Țara Românească, întreagă și nedespărțită, ți-a dobândit neatârnamarea în marginile hotarelor pentru care ți-ai dat viața. Dreptatea a învins, iar jertfa ta n-a fost în deșert”⁶⁷.

Pentru poziția demnă și hotărâtă a regelui în relațiile cu Alianții, în timpul războiului mondial, mareșalul Joffre, venit în România „să primească omagiile unui întreg popor pe care, în mare parte, el îl duse în focul răscumpărător al luptelor”, i-a acordat „Medalia Militară”. În scurtul discurs de mulțumire, Ferdinand accentua asupra relațiilor de arme româno-franceze: „Legăturile acestei confraternități s-au strâns în mod indisolubil pe câmpiile noastre de luptă, a căror țărână sfântă acoperă mulți scumpi camarazi francezi, căzuți pentru gloria comună, alături de frații lor de arme români”⁶⁸.

Reformele adoptate în primul deceniu după Marea Unire (agrară, electorală, financiară, administrativă, judecătorească, bisericească, învățământ ș.a.) au contribuit sensibil la modernizarea și accelerarea ritmului de dezvoltare al României interbelice. Dar cel mai semnificativ act a fost elaborarea noii constituții (1923), din inițiativa Partidului Național Liberal, condus de Ion I. C. Brătianu, față de care regele Ferdinand manifesta simpatie și încredere. Prin decretul regal din 23 ianuarie 1922, Parlamentul

a fost dizolvat și s-au anunțat alegeri pentru Adunarea Națională Constituantă. Procedura nu era legală, deoarece era încălcat articolul 128 din vechea Constituție din 1866.

Campania electorală s-a desfășurat într-o atmosferă tensionată și violentă. Partidul Național Liberal asigurându-și majoritatea parlamentară a putut să aducă în dezbatere proiectul noii Constituții. După dezbateri furtunoase⁶⁹, noua Constituție a fost votată în ședința din 26 martie 1923 de Adunarea Deputaților și de Senat la 27 martie 1923, fiind publicată la 29 martie 1923 în Monitorul Oficial. Ea cuprindea 8 titluri și 138 de articole, păstrând principiile esențiale din vechea constituție din 1866, dar adăugând și noile transformări survenite după Marea Unire (votul universal, drepturi egale indiferent de confesiune, origine etnică și limbă (articolele 8,11,13), libertatea conștiinței și a învățământului (articolele 22,24), garantarea proprietății private (articolul 17), libertatea muncii (articolul 21). Articolul 1 preciza: Regatul României este un stat unitar și indivizibil; articolul 2: Teritoriul României este inalienabil. Constituția consacră hotărârile luate de poporul român în 1918 privind unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România. Constituția din martie 1923 a fost cea mai înaintată lege fundamentală din istoria României și dintre cele mai avansate din Europa, contribuind la funcționarea regimului democratic interbelic.

Problema încoronării regelui Ferdinand și a reginei Maria la Alba Iulia, discutată încă din 1920, se va realiza în timpul guvernării liberale la 15 octombrie 1922. La amplele ceremonii de la Alba Iulia au participat și reprezentanți ai opoziției (Nicolae Iorga, Al. Averescu), dar Iuliu Maniu (Partidul Național Român) și Ion Mihalache (Partidul Țărănesc) au refuzat considerând că încoronarea a fost coborâtă la rolul unei simple demonstrații de partid⁷⁰. După un *Te Deum* ținut la Catedrala de la Alba Iulia „*catedrala încoronării*”, abia construită, regele Ferdinand și-a pus pe cap vechea coroană de oțel căreia i s-au adăugat însemnele Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei⁷¹. A urmat un banchet fastuos în Sala Unirii și pe platoul din fața cetății. Pe 16 octombrie 1922 în fața Arcului de Triumf din București s-a desfășurat un amplu spectacol, evocând lupta poporului român pentru unitate statală, la care au participat și oficialități străine din Franța, Italia, Spania, Cehoslovacia, Grecia, Iugoslavia, Marea Britanie, Belgia și Portugalia⁷².

Ultimii ani ai domniei regelui Ferdinand au fost umbriți de escapadele amoroase ale prințului moștenitor, Carol, căsătoria secretă de la Odessa cu Ioana Maria Valentina Lambrino (31 august/13 septembrie 1918), presiunile exercitate asupra acestuia de Casa Regală și guvern, anularea căsătoriei de Tribunalul Județului Ilfov, noua căsătorie cu principesa Elena, fiica regelui Constantin al Greciei și nașterea prințului Mihai (25 octombrie 1921), relația cu Elena Lupescu și renunțarea la dreptul de succesiune (1925), criza dinastică.

La 30 decembrie 1925 în Consiliu de Coroană de la Sinaia, regele Ferdinand preciza: „Dacă un asemenea act ar fi fără precedent din partea lui aș mai păstra iluzii și speranțe... Grijă ce port acestei Coroane nu-mi îngăduie să las vreo posibilitate de reînnoire a unei asemenea crize care e deja prea mult că s-a putut repeta... Chiar în ziua de azi vă rog să luați cunoștință de renunțarea principelui Carol, în urma căreia să se pășească fără întârziere la măsurile legale pentru recunoașterea principelui Mihai ca principe moștenitor al României”⁷³. La 4 ianuarie 1926, Adunarea Națională

Constituantă a acceptat renunțarea lui Carol ca moștenitor al tronului, instituirea unei Regențe (principele Nicolae, patriarhul Miron Cristea și Gheorghe Buzdugan), în eventualitatea că Mihai ar ajunge rege în perioada minoratului, modificarea Statutului Casei Regale⁷⁴ Caustic, Nicolae Iorga consemna după aceste evenimente: „Acum nu mai erau doi stâlpi în România, ci unul singur – Ion Brătianu. Dinastia de Argeș biruise cu totul pe cea de Sigmaringen”⁷⁵ La 11 februarie 1926, regele Ferdinand a hotărât ca fostul principe să poarte numele de Carol Caraiman, acesta stabilindu-se în străinătate, împreună cu Elena Lupescu.

În dimineața zilei de 20 iulie 1927, regele Ferdinand a murit, după o grea suferință la castelul Peleş. Siciul cu corpul neînsuflit al regelui a fost transportat cu trenul la București și depus la palatul Cotroceni unde publicul a avut acces în cursul zilei de 22 iulie, să-și ia rămas bun de la cel care-și legase numele de înfăptuirea României Mari. Apoi, siciul a fost așezat pe un afet de tun tras de șase cai și transportat la Gara de Nord, timp în care au fost trase 101 salve de tun, și clopotele bisericilor au sunat pe tot parcursul cortegiului funerar. Transportat cu trenul la Curtea de Argeș, apoi așezat tot pe un afet de tun tras de șase cai a fost dus la biserica mănăstirii Curtea de Argeș, unde în sunetele clopotelor și a celor 101 salve de tun ce au fost trase a fost înmormântat, alături de regele Carol I și regina Elisabeta.

Comentând ceremonia funebră, Nicolae Iorga aprecia că regele Ferdinand a fost înmormântat cu o „pompă vană și rece”⁷⁶ Pe lespedea sa de mormânt stă scris: „Aici odihnește robul lui Dumnezeu, Ferdinand I, Rege al României. Născut la 24 august 1865 – răposat la 20 iulie 1927 la Castelul Peleş. Luând cărna țării la 11 octombrie 1914 a tras sabia la 15 august 1916 pentru dezrobirea românilor de peste vechile hotare, înfăptuind întregirea neamului și încoronându-se la 11 (23 octombrie, stil nou, n.n.) la Alba Iulia ca primul rege al tuturor românilor” În noiembrie 1927 se stingea din viață și Ion I. C. Brătianu, principalul lider liberal, colaborator al monarhiei constituționale, filo-antantist convins, unul dintre artizanii Marii Uniri și ai politicii de consolidare a democrației românești în perioada interbelică⁷⁷

NOTE

1. N. Iorga, *Regele Ferdinand*, Editura Porțile Orientului, Iași, 1996, p. 28-37.
2. *Ibidem*, p. 34-36.
3. *Ibidem*, p. 38.
4. Vezi Ion Stăvăruș, *Elena Văcărescu*, București, Editura Unirea, 1974.
5. N. Iorga, *op. cit.*, p. 43.
6. *Ibidem*, p. 45.
7. N. Iorga *Regina Maria*, Editura Porțile Orientului, Iași, 1996, p.42.
8. *Ibidem*, p. 36.
9. *Cuvântări de Ferdinand I regele României (1889-1922)*, București, 1923, p.6.
10. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. X, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p.352.
11. Regina Maria. *Povestea vieții mele*, vol. III, Editura Eminescu, București, 1991, p.9-10.
12. A.N.I.C, București, Fond Xilografii. Viena, Pachetul nr. XLVI, Actul nr. 17, fil. 110 -114.
13. *Ibidem*. Pachetul XLVI, Actul nr.11,14, fila 120.
14. Vezi Ema Nestovici, *România și Puterile Centrale în anii 1914-1916*, Editura Politică, București, 1979, p. 209.
15. A.N.I.C, Fond Casa Regală, dos.16/ 1916, f.1, dos.17/1916, f. 1.
16. *1918 la Români*, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 766.

17. A.N.I.C, Fond Casa Regală, dos.19/1916, f. 1-5.
18. *Ibidem*.
19. I. Gh. Duca, *Amintiri politice*, vol. I, München, 1981, p. 271-274.
20. *Ibidem*.
21. *Ibidem*, p. 278-281.
22. *Discursurile lui Ion I. C. Brătianu* (publicate de George Fotino), vol. IV, București, 1940, p. 398-400.
23. A.N.I.C, fond Casa Regală, dos.19 / 1916, f. 1-5.
24. "Viitorul", LX, nr. 3059, din.16/29 august 1916.
25. Arh. M.A.N, Fond Marele Stat Major, Secția 2, Informații, dos. Nr.472 / 1916-1917, f. 65.
26. *Ibidem*, f. 45.
27. *Ibidem*, f. 59.
28. *Ibidem*, Fond Microfilme, rola P.II, 1, 591, C.481.
29. Apud, D. Preda, *Români și Antanta. Avataurile unei mici puteri într-un război de coaliție (1916-1918)*, Institutul European,1998, p.95.
30. I. Gh. Duca, *op. cit.*, vol. II, p. 16.
31. *1918 la români*, vol. II, p. 853.
32. C. Kirîțescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-191*, vol. I, București, 1922, p.498.
33. D. Preda *op. cit.*, p. 160.
34. I.Gh. Duca, *op. cit.*, vol.II, p.13.
35. *Dezbaterile Adunării Deputaților. Sesiunea extraordinară. 1916-1917*, p. I din 14 decembrie 1916, ședința din 9 decembrie 1916, p.1.
36. *Români în Primul Război Mondial*, Editura Militară, București 1979, p. 371.
37. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. X, p. 383.
38. *Români...*, vol. I, p.35, doc. din 28 martie 1917.
39. *Discursurile lui Ion I. C. Brătianu* (publicate de George Fotino), vol. IV , p.419.
40. *Vezi Tezaurul României la Moscova. Documente 1916-1917*, editat de Viorica Moisuc, Ion Calăfeteanu,Constantin Botoran, București, 1931.
41. A.N.I.C, Fond Casa Regală, dos.nr.9/ 1917, f. 1.
42. *Cuvântări de Ferdinand regele României*, p.112-113.
43. *1918 la români*, vol. II, p.1080.
44. Al.Averescu, *Notițe zilnice din război (1916-1918)*, București, 1935, p.299.
45. C. Kirîțescu, *Istoria războiului*, vol. III, p. 420-423.
46. N. Iorga, *Regele Ferdinand*, p. 102-103.
47. A.N.I.C., Fond Casa Regală, dos.70/1918, f. 1-2.
48. N. Iorga, *op. cit.*, p. 110.
49. *Ibidem*, p. 112.
50. *Cuvântări de Ferdinand regele României*, p. 124; vezi N. Iorga, *Regele Ferdinand*, p. 118.
51. N. Iorga, *Regele Ferdinand*, p. 119.
52. *Ibidem*.
53. *Ibidem.*, p. 126.
54. *Ibidem*, p. 135.
55. *Ibidem*, p. 121.
56. *1918. Documente interne și externe*, vol. IV , București, 1986, p.9.
57. C. Kirîțescu, *op. cit.*, p. 597-612.
58. *1918. Documente*, vol. IV, p. 430-432.
59. N. Iorga. *op. cit.*, p.137.
60. *Ibidem*, p. 139.
61. *Ibidem*, p. 145.
62. *Ibidem*, p. 148.
63. *Ibidem*, p. 153.

64. *Ibidem*, p. 153-154.
65. *Ibidem*, p. 155.
66. *Ibidem*, p. 156.
67. *Ibidem*, p. 173-174.
68. *Ibidem*, p. 175.
69. ANIC, Fond Casa Regală, dos. 3/1923. Raportul Guvernului către Rege din martie 1923.
70. "Patria", Cluj, IV, nr.197 din 10 septembrie 1922; vezi și Ion Scurtu, *Monarhia în România, 1866-1947*, Editura Danubius, 1991, p. 74-75.
71. A.N.I.C, Fond Președinția Consiliului de Miniștri, dos.14/1922, f.1.
72. Ion Bitoleanu, *Din istoria României moderne.1922-1926*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 60.
73. A.N.I.C, Fond Ferdinand, Arh. Personală, dos. III, f. 80; vezi și Ioan Scurtu, *Criza dinastică din România*, Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 45-46.
74. D.A.D, nr.41, Ședința din 4 ianuarie 1926; vezi și Ioan Scurtu, *op.cit.*, p. 51-59.
75. N. Iorga, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*, Editura Minerva, București, 1972, p. 625.
76. N. Iorga, *Supt trei regi*, București, p.413.
77. Anastasie Iordache, *Ion I.C. Brătianu*, Editura Albatros, București, 1994, p. 539-542.